

Posudek oponenta disertační práce Josefa Ledviny
“Postmoderna v Čechách”
předkládané v roce 2019 na Ústavu pro dějiny umění

I. Stručná charakteristika práce

Dizertační práce je věnována českému výtvarnému umění 80. let, s důrazem na postmoderní tendence, které se prosazovaly v rámci širší kulturní vlny. Zabývá se generačním nástupem mladých výtvarných umělců, ale i teoretickým pozadím tohoto procesu. V rámci jednotlivých sond se věnuje vybraným osobnostem, ale i přesahům směrem k fotografii, hudbě a divadlu. V centru pozornosti stojí pokus charakterizovat novou postmoderní náladu a dotknout se klíčových momentů spojených s jejím nástupem. Pro tento teoretický postup se autor zaštiťuje metodou Alva Noëho, který deklaruje, že význam populární hudby nespočívá v práci se samotnou hudební formou, ale v manifestaci životního stylu v nejširším slova smyslu.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

Jedná se o výjimečnou syntetizující práci věnovanou českému výtvarnému umění 80. let. Práce je o to cenější, že se jedná o ojedinělou interpretaci postmoderního umění v Čechách, jež dosud formulovaly převážně její protagonisté. Přestože práce v některých momentech působí zkratkovitě nebo se příliš zaměřuje na dobovou náladu, je cenná svým novým interpretačním pohledem, zaměřeným na dobové kulturní mechanismy a jejich proměnu postmoderní generací. Za hlavní nedostatek práce považuji absenci širšího institucionálního a politicko-společenského kontextu doby.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Práce je napsána velmi kultivovaným stylem, její struktura je přehledná, byť poněkud volná. Text je doplněn rozsáhlým poznámkovým aparátem, literaturou a relevantní obrazovou dokumentací. Autor přesvědčivě pracuje s dobovými teoretickými a historickými texty, v případě sond věnovaných jednotlivým autorům podnikl detailní výzkum jejich práce včetně řady osobních rozhovorů.

Na začátku své práce si Ledvina klade otázku: Kdy začalo české umění být postmoderní? Shodně s předchozími interprety postmoderny konstatuje, že v polovině 80. let 20. století. V centru jeho zájmu zůstává dobová proměna atmosféry a „nálady“ a právě skrze její popis se pokouší vystopovat kořeny nástupu postmoderny. Vychází předně z dobové teoretické reflexe, kde se zaměřuje především na adjektiva charakterizující onu „náladu“. Na rozdíl od Ledviny, který na str. 37 tvrdí, jak výstižně nám popis nálady dokáže odhalit etické a politické postoje daného uměleckého okruhu, si nejsem jistá, že tato interpretační metoda je plně funkční. Přesto však autor díky této metodě dochází k řadě nových interpretačních závěrů, které je schopen podat přesvědčivou formou. Jedná se především o aplikaci přístupu Alva Noë, který popovou hudbu 80. let popisuje ne na základě akustických kvalit hudby, ale na pozadí image jednotlivých hudebníků, tedy skrze autorské reprezentace, seberepresentace a mozaiku dalších postojů. V kapitole Ne-akusmatická nová malba Ledvina průkazně ukazuje, že i protagonisté postmoderní malby se prezentovali nejenom malbou

samotnou, ale i dalšími prostředky – vernisážovými vystoupeními, hudební a divadelní produkcí, sebeprezentací skrze fotografie atd.

Právě přesah práce do dalších oborů, tedy oblasti fotografie, divadla a hudby především, vyvažuje jistou zúženost samotné interpretace dobové výtvarné produkce. Ledvina se pokouší její proměny postihnout spíše skrze jednotlivé vybrané osobnosti než širším historickým výkladem. Zásadní problém práce vidím v absenci analýzy vlivu dobové politické situace na popisované kulturní dění. V práci zazní slovo přestavba či perestrojka pouze okrajově. Interpretaci dobové nálady a postmoderního umění Ledvina staví převážně na analýze teoretických textů. Nedostatečnost této metody pro širší uchopení dobového obrazu a podmínek výtvarného umění je nejlépe patrný v kapitole Nálada generace šedesátých let, kdy vychází z textu Jany a Jiřího Ševčíkových Loučení s modernismem. Přestože se jedná o téměř literární rozbor tohoto významného textu, samotná výtvarná tvorba a nálada daného období zůstává jaksí upozaděna. Podkapitola zůstává torzem, které v celkové práci nedává úplně smysl. Podobně zkratkovitě vyznívá i kapitola věnovaná umění 70. a 80. let Zakázané uvolnění?, byť i zde se Ledvina dotýká řady podstatných momentů. Důležitou částí práce jsou naopak kapitoly věnované genderové interpretaci postmoderny a pokus znovu vyzdvihnout pozapomenuté autorky, které postmoderní, dominantně maskulinní vlnu, významně zpoluformovaly.

Za nejprínosnější považuji, jak se Ledvinovi podařilo popsat pro postmodernu typický ironický odstup, který se však zároveň stal nástrojem legitimizace nových uměleckých postojů a postupů. Zajímavě popisuje například sebeprezentaci Tvrdohlavých nebo dobové postoje, kdy se doslova dělala „z nouze cnost“. Tedy, jak umělci svou periferní pozici využívali k pózám „hraní si na umělce“ a tím paradoxně legitimizovali svou uměleckou identitu. Pro Ledvinu je toto odhalení důkazem, že postmoderní generace již nevěřila, že pro umělce je klíčové „být sám sebou“ nebo „být nadán“, ale že jde o jakousi roli, kterou je nutné se naučit hrát. Závěrem bych chtěla zdůraznit, že se přes dílčí kritiku, jedná o velmi kvalitní práci, která v současných dějinách umění nemá paralelu a její publikování by významně přispělo k reflexi situace na výtvarné scéně 80. let 20. století.

IV. Dotazy k obhajobě

Za zásadní považuji otázku politického a institucionálního kontextu doby. Proč je v práci tak očividně upozaděna?

K diskuzi se též nabízí výběr jednotlivých autorských osobností, jimž je věnována detailnější pozornost v jednotlivých kapitolách.

Otázkou zůstává, jestli by si postmoderna v českém podání nezasloužila přísnější kritiku vzhledem ke své maskulinní tendenci.

V. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

21. května 2019

PhDr. Pavlína Morganová, Ph.D.